

NARCÍS MONTURIOL:

una vida apassionant i una obra apassionada

fig. 1
Narcís Monturiol (1819-1885).

76 (76/Vol. 4/gener-febrer 84

Narcís Monturiol i Estarriol va néixer a Figueres el 28 de setembre de 1819. Després d'haver assolit els coneixements més elementals fou enviat a estudiar a Cervera; però en no agradar-li l'ambient es traslladà a Barcelona, on va cursar dret.

Arrenglerat en les files d'ideologia republicana, formà part de la redacció de "El Republicano" i intervingué en les bullangues dels anys 1842 i 1843 que palesaren l'oposició del Principat a la política d'Espartero.

De retorn a Madrid, on havia acabat la carrera, es casà amb Emília Mata i tot seguit inicià la primera publicació de les tres que caracteritzen el seu ideari polític i palesen el seu esperit de lluita: es tracta de "La Madre de Familia", des de les pàgines de la qual hom pot copsar un cert progressisme que es concreta en una moderada reivindicació de la dona, tot dintre de l'esperit del segle XIX.

Seria, tanmateix, "La Fraternidad", que va aparèixer el novembre de 1847, des d'on Monturiol es declararia integrat en el socialisme utòpic d'Etienne Cabet. Aplegà al seu voltant un reduït, però ben convençut, grup —els germans Montalvo, F. Sunyer, Josep A. Clavé, entre d'altres— i desplegà alhora una intensa propaganda a casa nostra de l'expedició que Cabet va organitzar amb la finalitat de fundar Icària, la ciutat ideal.

Tanmateix, tornant a "La Fraternidad", un article publicat amb motiu de la revolució de 1848 —*Europa y la Revolución*— va significar la seva fi.

"El Padre de Familia", tercer dels intents de Narcís Monturiol, va sortir a la llum el dia el 7 d'octubre de 1849; després de 23 números les multes l'obligaren a plegar.

Si bé, doncs, l'activitat política del nostre home es fa palesa a bastament, cal precisar que ha passat a la posteritat més que pel seu ideari i activitats en el terreny polític, per la incidència en la història de la navegació submarina.

És possible que Monturiol tingués la idea del "vaixell que navega per dessota de l'aigua" en veure l'esforç dels pescadors de corall a Cadaqués. Fos quin fos, però, el motiu, el cas és que el 28 de juny de 1859 el primer "Ictineu" —així va batejar el submarí— va ésser varat al port de Barcelona; poc després es realitzava la primera prova amb J. Oliu, J. Missé i el mateix Monturiol. Tot seguit sovintejaren les proves oficials (Barcelona: setembre de 1859; Alacant, maig de 1861, entre d'altres) i entre aquestes dues l'oferiment del vaixell submarí al govern com a arma de guerra...

Tanmateix val a dir que Monturiol, del govern no obtingué més que promeses.

Fou així com es decidí per la subscripció popular i, doncs, amb la col·laboració d'un bon tècnic en construcció

Cronologia de Monturiol

- 1819 Neix Monturiol.
- 1828 Estudia llatí amb el rector de Vilabertran.
- 1830 Monturiol a la Universitat de Cervera.
- 1846 Es casa amb Emília Mata.
Apareix el primer núm. de "La Madre de Familia".
- 1847 Primer número de "La Fraternidad".
- 1849 Aparició de "El Padre de Familia".
- 1850 Projecta una màquina de fer cartipassos.
- 1854 Inventa una màquina de fer cigarretes.
- 1857 Construcció del primer Ictineu (1857-59).
- 1859 Es vara l'Ictineu al port de Barcelona. Prova oficial a la ciutat comtal.
- 1861 Prova a Alacant.
- 1864 Es crea la societat La Navegación Submarina. Varada de l'Ictineu II.
- 1868 Embargament de les naus.
- 1873 Primera República: Monturiol, diputat a Corts. Director de la Fàbrica Nacional del Sello.
- 1880 Caixer de banc.
- 1882 Redacta l'"Anunciador Financiero" del Banc de Mataró.
- 1885 Mor Narcís Monturiol.

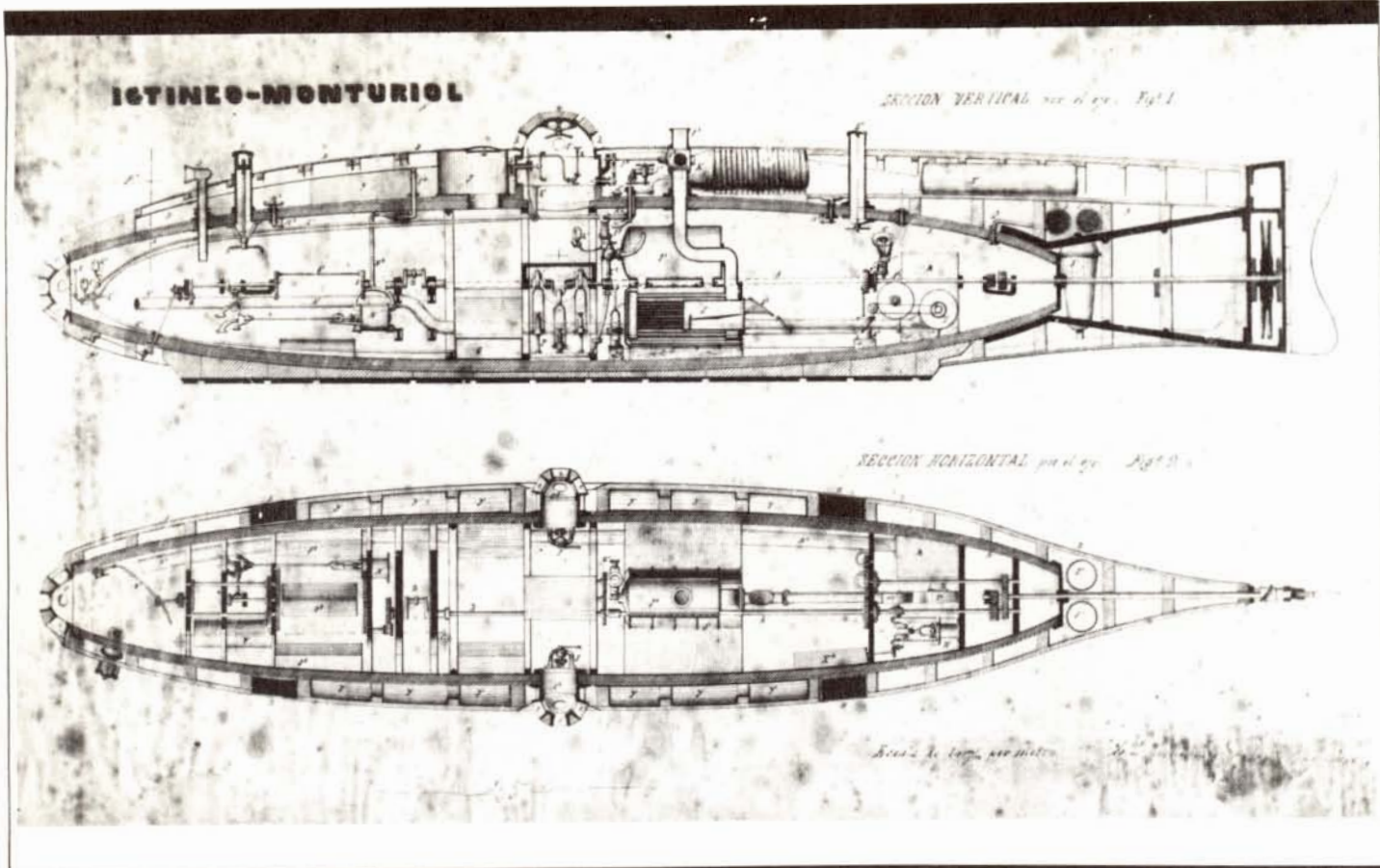

fig. 2
Planols originals del segon Ictineu.

naval, Joan Monjo, inicià amb fe els treballs que durien a la realitat l'"Ictineu" II. El 22 de maig de 1864 es va crear la societat comanditària La Navegación Submarina i el 2 d'octubre del mateix any la nau va ésser varada al port de la Ciutat Comtal.

Aquest segon "Ictineu" era prou més gran que el primer: 17 metres d'eslora en lloc de 7; 29 m³ de capacitat útil davant els 7 de l'altre; 16 homes aplicaven el seu esforç per fer girar l'hèlice propulsora mentre la quarta part era suficient per a l'"Ictineu" I; 20 tripulants en lloc de 5.

Emperò ben aviat es presentaren les dificultats; d'antuvi, la insuficiència de la força motriu i per tant la necessitat de canviar-la: ajudat pel seu gendre, l'enginyer industrial J. Pascual i Deop, Monturiol instal·là a bord una màquina de vapor. D'aquesta manera restava assegurada la marxa per la superfície; per dessota de l'aigua hom pensà, per produir el vapor d'aigua necessari, fer servir, en substitució del carbó tradicional, l'energia despresa per la descomposició del ClO_2 en presència de llimadures de zenc i de MnO_2 , el qual actuava com a catalitzador de la reacció.

D'altres problemes que presentava la navegació submarina foren resolts per Narcís Monturiol de manera gairebé definitiva.

Un d'ells, el de la immersió-emersió. A l'"Ictineu" II aconseguí un sistema ben senzill, efectiu i precís: en admetre aigua com a llast, el navili descendia; quan hom volia parar el moviment i/o ascendir, tornar a la superfície, calia, només, obrir l'aixeta d'uns dipòsits en els quals prèviament s'hi havia emmagatzemat aire i aigua a gran pressió: aquesta era expulsada per l'aire i, doncs, s'assolia l'emersió.

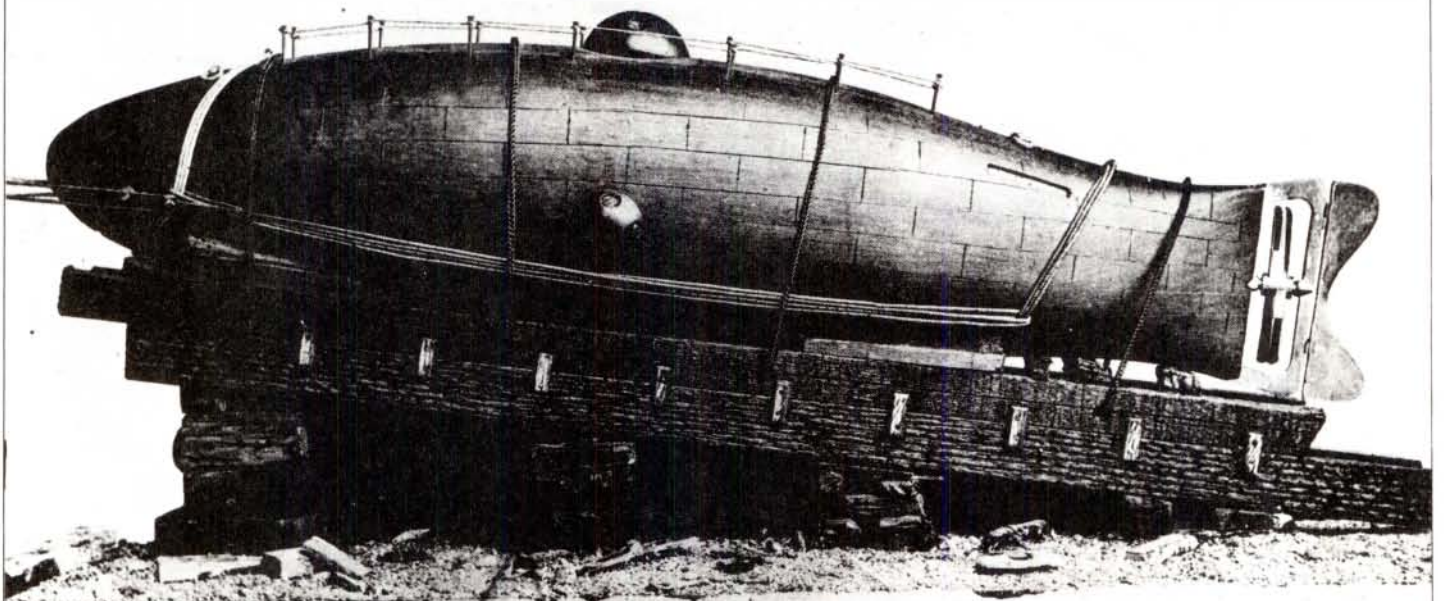
Un altre problema, també resolt de manera definitiva al segon "Ictineu", va ser el de la respiració a bord: la nau va ésser equipada amb un sistema de reciclatge de l'aire viciat i, ensems, amb un aparell generador d'oxigen.

Endemés, les naus es construïren de doble buc per primer cop i foren introduïdes les proves de seguretat abans de la immersió. Hom pot assegurar que si Monturiol hagués disposat de l'energia elèctrica emmagatzemada —les bateries— hagués resolt tots els problemes que presentava aleshores la navegació submarina.

fig. 3
Portada de la versió catalana de «Ensayo sobre el arte de navegar...» de Monturiol, publicada el 1919.

fig. 4
Ictineu I a punt d'ésser varat.

ICTÍNEO MONTURIOL

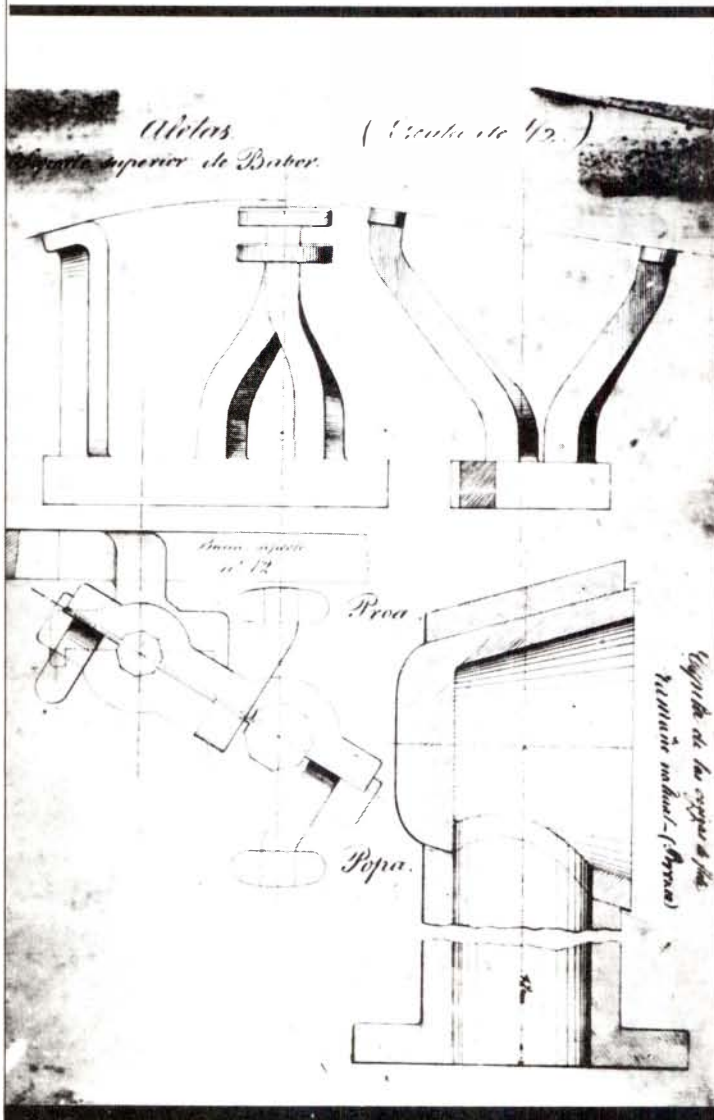

fig. 5
Plànols de detall constructius de les aletes i de la proa del Ictineu.

Isaac Peral, home de provada honestedat, ho reconeixia sense embuts anys més tard, ja mort Monturiol: "... no puedo menos de recordar, y recordar con sumo gusto, que catalán era el hombre que dió uno de los pasos más gigantes en la resolución del problema de la navegación submarina" (1889).

Tanmateix, en no arribar a satisfer els desigs de la burgesia —que n'esperava l'aplicació a l'explotació comercial del corall de la costa catalana—, i en no rebre tampoc ajut del govern —en estat de completa i crònica fallida d'una banda, i sense poder oblidar el passat polític del nostre home, barreja d'un republicanisme revolucionari i d'un socialisme cabetià que no podien plaure a un govern que era moderat quan es deia progressista i reaccionari quan es deia moderat, per una altra—, davant d'una situació tal, La Navegación Submarina va fer l'únic que li era permès: fallida. L'embarg va tenir lloc el 21 de febrer de 1868.

Així s'acabà un bell somni. Narcís Monturiol, que aplicà el seu enginy a diferents camps i inventà alhora els més variats aparells i estris, entre els quals una màquina de fer cigarretes, una altra per fer cartipassos, un procediment per conservar els aliments, etc., enfocà la recta final de la seva vida decebut i pesarós.

Amb greus problemes econòmics que l'obligaren a desenvolupar els oficis més inversemblants, morí el 6 de setembre a casa de la seva filla Anna, a Sant Martí de Provençals.

"Moro sense haver pogut donar fi a cap de les meves obres."

Haurien de passar sis anys des de la data de la mort perquè es publicués la seva memòria *Ensayo sobre el arte de navegar por debajo del agua*, en la confecció de la qual esmerçà les últimes forces.

I gairebé cent per recuperar l'home i l'obra de l'injust oblit.

Santiago Riera i Tuèbols